

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022/290060/1801>

Investigating the components of a multicultural curriculum from the perspective of experts in this field in Iran

Review:

Paying attention to diversity, creating educational equality and respecting different cultures is important for intercultural awareness. The purpose of this study is to determine the basic components of a multicultural curriculum from the perspective of experts in the field of multiculturalism. The research method is a combination of directional content analysis and survey. This research has two statistical communities, the first of which includes 243 Persian and Latin works in the period of 1380 to 1397 and 2003 to 2017 in the field of multicultural curriculum and the second of domestic specialists with at least one work in the field of multicultural education. Purposeful sampling method was selected from the criterion type of 100 scientific works and 20 internal specialists. The data collection tool was a content analysis checklist and a researcher-made questionnaire. The data were calculated based on the Tigrar agreement coefficient. Findings showed that out of 153 components studied, 37 components were identified as the basic components of a multicultural curriculum.

Keywords: pluralism; Multicultural curriculum, cultural experts

<https://dx.doi.org/10.30510/psi.2022.290060.1801>

بررسی مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی از نظر متخصصین این حوزه در ایران

منوچهر آذرخش (نویسنده مسئول)^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۱۸

یحیی معروفی^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۸

علیرضا صادقی^۳

چکیده:

توجه به تنوع، ایجاد برابری آموزشی و تکریم فرهنگ‌های مختلف برای آگاهی بخشی بین فرهنگی حائز اهمیت است. هدف پژوهش حاضر، تعیین مؤلفه‌های اساسی برنامه درسی چندفرهنگی از نظر صاحب‌نظران حوزه‌ی چندفرهنگی است. روش پژوهش ترکیبی از نوع تحلیل محتوای جهت‌دار و پیمایشی است. این پژوهش دارای دو جامعه آماری است که اولی شامل ۲۴۳ اثر فارسی و لاتین در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۷ و ۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ میلادی در حوزه‌ی برنامه درسی چندفرهنگی و دومی متخصصان داخلی با حداقل یک اثر در زمینه آموزش چندفرهنگی است. روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاک مدار ۱۰۰ اثر علمی و ۲۰ متخصص داخلی انتخاب شد. ابزار جمع آوری اطلاعات چک لیست تحلیل محتوا و پرسشنامه محقق ساخته بود. داده‌ها براساس ضریب توافق تیگلار محاسبه شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین ۱۵۳ مؤلفه‌ی مورد بررسی، ۳۷ مؤلفه به عنوان مؤلفه‌های اساسی برنامه‌درسی چند فرهنگی تعیین شد.

کلمات کلیدی: تکثر گرایی؛ برنامه درسی چند فرهنگی، صاحب‌نظران فرهنگی

^۱ دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

^۲ دانشیار رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران

^۳ دانشیار رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

جامعه انسانی در عصر حاضر پر از تنوع، تفاوت و تکثر با گونه های قومی، نژادی، زبانی و مذهبی مختلف با تاریخ و پیشینه فرهنگی خاص خود، جغرافیا و شرایط اقلیمی متفاوت با اهداف و آرزوهای بیشمار در کنار هم زندگی می کنند. با پیشرفت علوم مختلف و فناوری اطلاعات، افزایش تعاملات و مناسبات گسترده، جابجایی جمعیتی و مهاجرت های شغلی، تحصیلی و توریستی این تنوع و پیچیدگی بیشتر شده است. این گوناگونی فرهنگی، نژادی، قومی و زبانی منجر به تنش، عدم درک و تفاهم درون گروهی و برون گروهی فرهنگ ها شده است. ترکیب و تلفیق ارزشهای فرهنگی اقوام و گروه های مختلف در برنامه درسی، آگاهی بخشی، درک و توسعه انسانی، صلح، امنیت و زندگی مسالمت آمیز را به ارمغان آورده است. توانمندسازی افراد و گروه ها از منظر برخورداری دانش، نگرش و مهارت برای زندگی مسالمت آمیز در یک جامعه چندفرهنگی مؤثر و کارساز می باشد (صادقی، ۱۳۸۹). در طول چهل سال گذشته محققان و سازمان های متعدد به دلایل متعدد تعاریف آموزش چندفرهنگی را به شیوه های مختلف ارائه نموده اند. با توجه به زمان و شرایط، تاکنون تعریف واضح و قابل اجماعی از نظر اندیشمندان در این خصوص ارائه نشده است، انجمن ملی آموزش چند فرهنگی تکثر گرایی را مفهومی فلسفی بر مبنای آزادی، عدالت، برابری و کرامت انسانی قلمداد نموده و طیف گسترده ای از فرایندهای مربوط به حقوق برابر زنان، گروه های قومی، اقلیت های زبانی، گروه های دینی، نژادی و معلولیت عنوان می کند (بانکز، ۲۰۱۰). چندفرهنگی توجه به تنوع، ایجاد برابری آموزشی و تکریم فرهنگ های مختلف برای آگاهی بخشی بین فرهنگی می باشد. این مقوله به عنوان یکی از ضرورت های مهم تعلیمی و تربیتی در عصر حاضر، ساز و کار نیست که درصدد ایجاد تعامل، تفاهم و تبادل بین فرهنگی بشمار می رود؛ بطوری که افراد با فرهنگ های مختلف با کمترین تنش، امکان زندگی مسالمت آمیز پیدا کنند (صادقی، ۱۳۹۱ به نقل از احمدی). برنامه درسی چندفرهنگی فرایندی است که بدنبال ایجاد فرصت های آموزشی برابر برای همه دانش آموزان از جمله گروه های نژادی، قومی، مذهبی و اجتماعی می باشد و با ایجاد تغییر در محیط کلاس فرصت های آموزشی برابری برای همه دانش آموزان ایجاد می کند تا فرهنگ های گوناگون را در داخل جامعه و کلاس درک نماید. برنامه درسی چند فرهنگی محیط های یادگیری را با توجه به ویژگی های فرهنگی مختلف و نگرش های مثبت یادگیرندگان نسبت به آنها طراحی می کند (بانکز، ۲۰۱۱).

جیمز بانکز (۲۰۱۰) طیف گسترده ای از برنامه ها و شیوه های مربوط به حقوق زنان، گروه های قومی، اقلیت های زبانی، گروه های اقتصادی، دینی، نژادی و معلولیت را به عنوان آموزش برنامه چند فرهنگی تعریف می نماید. چند فرهنگی با آموزش و برنامه درسی رابطه ای مستقیم و دوسویه دارد. آموزش در فضای فرهنگی خانواده، محیط غنی از فرهنگ مدارس و جامعه انجام می گیرد و به ارزش های تک تک دانش آموزان حساس است و در مقابل فرهنگ های مختلف با آموزش و اعمال برنامه های درسی توسعه می یابد؛ کثرت گرایی فرهنگی، هویت فردی، اجتماعی و ملی دانش آموزان را به چالش می کشد. راه عبور از بحران های احتمالی از قبیل اختلافات قومی، مذهبی، زبانی و جنسیتی تاکید بر رویکرد کثرت گرایی فرهنگی تعلیم و تربیت است (سجادی، ۱۳۸۸).

دی تواجکو (۲۰۰۵) معتقد است برای در پیش گرفتن یک برنامه درسی چند فرهنگی باید فلسفه تعلیم و تربیت، اهداف، فضا و امکانات آموزشی، روش ها و استراتژی های یادگیری، مواد و محتوای آموزشی، تربیت معلم، سیستم ارزیابی و فرهنگ مدرسه از تک فرهنگی به نفع تکثر گرایی متحول شود. اسمیت (۱۹۹۷) بر این باور است که برنامه درسی چند فرهنگی را می توان در برنامه درسی استاندارد گنجانده و آن را در مراحل مختلف برنامه ریزی درسی ادغام کرد او به این واقعیت انکار ناپذیر می پردازد که معلمان اهداف متأثر از ارزشهای فرهنگی و شخصی خود را در آموزش لحاظ می کنند چه در برنامه درسی رسمی آمده باشد یا نیامده باشد.

نینو (۲۰۱۲) در این زمینه معتقد است که برنامه درسی چند فرهنگی در مدرسه و کلاس درس تأثیر مثبتی بر نگرش و احساسات دانش آموزان به مسائل نژادی و غیره دارد و تغییرات نهادی گسترده در روش های آموزشی و برنامه درسی، کلاس درس و فضای آموزشی بر دو دسته دانش آموزان اکثریت و اقلیت تأثیر گذار است. و نهایتاً اینگتون و پیتر (۲۰۱۵) معتقدند در کلاس درس هر نوع تجربه آموزشی و یادگیری ابتدا از صافی زبان و فرهنگ بومی دانش آموز می گذرد، نوع ادبیات و راهبرد خواندن و نوشتن او در پیشرفت تحصیلی او مؤثر است، احترام به گویش و گفتار دانش آموز در کلاس درس به تقویت مهارت های مختلف او و بهبود روابط آموزشی اش کمک می کند. بانکز و بانکز (۱۹۹۸) معتقدند تعلیم و تربیت چند فرهنگی سه مقوله را شامل می شود: ۱- یک ایده یا مفهوم ۲- یک نهضت اصلاح تربیتی ۳- یک فرایند. چند فرهنگی نوعی تربیت است که بر تکثر گرایی مبتنی است و هدف آن هدایت فراگیران جهت آمادگی برای مشارکت فعال در یک جامعه متنوع و دموکراتیک می باشد. تعلیم و تربیت چند فرهنگی حوزه ای مطالعاتی می باشد که هدف عمده آن برابری فرصت های تعلیم و تربیتی برای نژادها، اقوام و گروه های مختلف فرهنگی است.

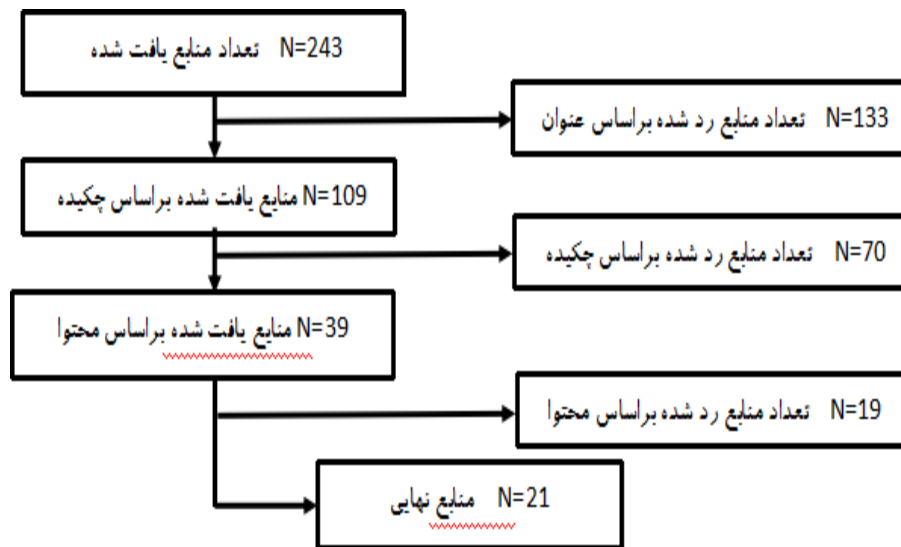
در مجموع آموزش چند فرهنگی نوعی از آموزش است که تاریخ، متون، ارزش ها، باورها و دیدگاه های مردم از اقوام، نژادها، زبان ها و فرهنگ های مختلف را در برنامه درسی ترکیب می کند. هدف اصلی آموزش چند فرهنگی اصلاح مدارس و برنامه های درسی و سایر مؤسسات آموزشی است تا دانش آموزان گروه های قومی و نژادی و اجتماعی برابری تحصیلی را تجربه کنند. از نظر بانکز (۲۰۰۱) و سایرین (بننت، ۱۹۸۹، بانکز، ۱۹۹۲، نیتو، ۱۹۸۶، پارخ، ۱۹۸۸، اسلیتر، سوزوکی، گرانث، ۱۹۸۸، بانکز، ۲۰۰۱) اهداف آموزش چند فرهنگی شامل اصلاح برنامه درسی مدارس و مؤسسات آموزشی - تجربه گروه های مختلف قومی - نژادی، اجتماعی و برابری و عدالت آموزشی آن ها - عدالت جنسیتی بین دانش آموزان دختر و پسر می باشد. تحول اساسی و پایدار در هر جامعه در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است. اعتقاد بر آن است که یکی از عوامل مؤثر تحول و توسعه نظام تعلیم و تربیت و کارآمدی نظام آموزشی در جوامع توجه به فرهنگ در برنامه های درسی می باشد (گی، ۲۰۰۴: ۳۰).

کشور ایران، جامعه ای گوناگون و متنوع است که بدون شک وجود این تنوع، وظیفه دولت ها را در برنامه ریزی و اجرای خط مشیه ای تعیین شده به مراتب دشوارتر می کند، با این وجود برنامه درسی نظام آموزشی ایران فاقد الگوی و برنامه ی نظری روشن در حوزه برنامه درسی چند فرهنگی می باشد (مصطفی زاده، ۱۳۹۳: ۱). و پژوهش های صورت گرفته دارای انبوهی از مولفه های مبهم و هم پوشان می باشد (بننت

۱۹۸۹، بانکز، ۱۹۹۲، نیتو، ۱۹۸۶، پارخ، ۱۹۸۸، اسلیتر، سوزوکی، گارنت، ۱۹۸۸، به نقل از بانکز، (۲۰۰۱) بنابراین انجام پژوهشی که بتواند تمامی مولفه های پیشین را از دیدگاه صاحب نظران مبحث چندفرهنگی غربال گری و مولفه های اصلی برنامه درسی چند فرهنگی در ایران را تعیین نماید، ضروری است. در این راستا پژوهش حاضر در صدد پاسخگویی به این سوال است که اولاً متخصصان حوزه چندفرهنگی، چه مولفه هایی را برای برنامه درسی چند فرهنگی پیشنهاد کرده اند، ثانیاً در این میان بر کدامیک از مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی توافق نظر بیشتری وجود دارد؟

۲-۱ روش شناسی تحقیق:

هدف پژوهش حاضر، تعیین مؤلفه های اساسی برنامه درسی چندفرهنگی از نظر صاحب نظران حوزه ی چندفرهنگی است. روش پژوهش ترکیبی (کیفی و کمی) از نوع تحلیل محتوای جهت دار و پیمایشی است. پژوهش دارای دو جامعه آماری است، که اولی شامل ۲۴۳ منبع (۲۹ فارسی و لاتین ۲۱۴) منتشر شده به ترتیب در بازه زمانی «۱۳۸۰ تا ۱۳۹۷» هجری شمسی و «۲۰۰۳ تا ۲۰۱۷ میلادی» در حوزه ی برنامه درسی چندفرهنگی و دومی ۲۰ متخصص داخلی با حداقل یک اثر در زمینه آموزش چندفرهنگی است. برای انتخاب آثار علمی حوزه چند فرهنگی مقالات و کتب منتشر شده در پایگاه های اطلاعاتی معتبر خارجی مانند وب سایت های ساینس دایرکت، امرالد اینسایت، ویلی، اسپرینگر، تیلور و فرانسیس، اسکوپوس و الزویر و همچنین پایگاه های فارسی جهاد دانشگاهی، مقالات علمی کنفرانس های کشور، پایگاه نشریات کشور ایران، داک، پایگاه مجلات تخصصی نور و پورتال جامع علوم انسانی مینای کلیدواژه های چند فرهنگی و برنامه درسی چند فرهنگی به دو زبان انگلیسی و فارسی جستجو شد. سرانجام تعداد ۲۱ منبع در فرایند جستجو و انتخاب منابع، مناسب و قابل پذیرش تشخیص داده شد (نمودار ۱). معیارهای پذیرش یا عدم پذیرش، شامل مواردی چون محدوده ی جغرافیایی، زبان مطالعات، زمان مطالعات، روش های مطالعه، جامعه مورد مطالعه، شرایط مورد مطالعه و نوع مطالعه بود. در ادامه به منظور بررسی کیفیت روش شناختی مطالعات بر اساس برنامه ی مهارت های ارزیابی انتقادی (تناسب اهداف مقاله با اهداف پژوهش حاضر؛ روزآمد بودن مقاله؛ روش نمونه گیری، روش و کیفیت جمع آوری اطلاعات، قابلیت تعمیم نتایج، میزان رعایت نکات اخلاقی، میزان دقت در تجزیه و تحلیل نتایج، وضوح و بیان یافته ها و ارزش کلی مقاله مورد بررسی) برای هر مقاله بر اساس معیارهای ذکر شده امتیازی از ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده است که نتایج امتیازهای منابع پذیرفته شده در این پژوهش در جدول (۱) ارائه شده است.

نمودار ۱ فرایند جستجو و انتخاب منابع

بررسی مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی از نظر متخصصین این حوزه در ایران

در فرایند ارزیابی، پژوهشگر از میان ۲۴۳ منبع، ۲۲۲ منبع براساس عنوان، چکیده و محتوا حذف و ۲۱ منبع برای تحلیل باقی ماند. سپس براساس برنامه ی مهارت های ارزیابی انتقادی به منابع منتخب حداقل ۳۴ و حداکثر ۴۸ امتیاز اختصاص یافت. از بین متخصصان حوزه چند فرهنگی داخلی دارای حداقل یک اثر در زمینه آموزش چند فرهنگی، براساس میزان آثار منتشر شده از بیشترین به کمترین با روش هدفمند ملاک مدار ۲۰ متخصص به عنوان نمونه انتخاب شد. روش جمع آوری داده ها به ترتیب تحلیل محتوا و پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر طیف لیکرت بود. داده های کیفی، با استفاده از روش تحلیل مضمون در پنج مرحله تحلیل شد. در مرحله اول محتوای اسناد منتخب سطر به سطر مطالعه و بعد از چند بار بررسی، مفاهیم اولیه مرتبط با موضوع پژوهش در قالب کدهای مفهومی اولیه و مضامین پایه شناسایی شد. در مرحله دوم پس از مراجعه مکرر به داده ها و بررسی ارتباط بین آنها موارد مشابه، تکراری و همپوشان حذف و زیر مضمون های سازمان دهنده شکل گرفت. در مرحله سوم به منظور حصول اطمینان از اعتبار داده ها و به منظور ساخت ابزار کمی، زیر مضمون های فراگیر در مرحله قبل به منظور حصول اطمینان از اعتبار داده و ارزیابی فرایند کدگذاری در اختیار ۴ متخصص مرتبط با موضوع قرار گرفت. مضمون های فراگیر مبنای پرسشنامه ۴۳ سوالی و داده های بخش کمی قرار گرفت. در مرحله چهارم، پرسشنامه در اختیار ۲۰ متخصص حوزه آموزش چند فرهنگی قرار گرفت و سرانجام مولفه های دارای بیشترین ضریب توافق از طریق ضریب توافق متخصصان (تیگلار) با خط برش توافق ۴ و بالاتر و انحراف استاندارد یک و کمتر از آن شناسایی گردید.

جدول (۱) امتیازات داده شده به مقالات برتر بر اساس برنامه ی مهارت های ارزیابی حیاتی

ردیف	مؤلف	اهداف پژوهش	منطق روش	طرح پژوهشی	نمونه برداری	جمع آوری داده	انعکاس پذیری	ملاحظات اخلاقی	دقت تجزیه	بیان روش یافته	ارزش پژوهش	جمع
۱	مولرینگ، کلارک و دیت (۲۰۱۶)	۵	۵	۲	۵	۲	۵	۵	۵	۵	۵	۴۶
۲	سیویتیلو و دیگران (۲۰۱۶)	۳	۵	۵	۲	۵	۲	۵	۵	۵	۵	۴۴
۳	اینگتون (۲۰۱۵)	۳	۵	۲	۵	۵	۵	۵	۲	۵	۵	۴۴
۴	جین، لی و لیو (۲۰۱۴)	۵	۲	۵	۲	۵	۵	۲	۲	۵	۲	۳۵
۵	اگنه (۲۰۱۴)	۵	۱	۲	۵	۲	۲	۵	۲	۵	۳	۳۴
۶	پاترنوت و دیگران (۲۰۱۴)	۵	۳	۲	۵	۳	۵	۲	۲	۵	۲	۳۵
۷	نینو (۲۰۱۲)	۳	۳	۳	۵	۵	۳	۳	۵	۵	۵	۴۰
۸	کانلی (۲۰۰۳)	۳	۳	۳	۵	۳	۳	۵	۵	۲	۳	۳۸
۹	محمدی و همکاران (۱۳۹۵)	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۵	۵	۴۸
۱۰	ملکی پور و حکیم زاده (۱۳۹۵)	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۵	۳	۳	۴۲
۱۱	عبدلی سلطان احمدی (۱۳۹۵)	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۲	۵	۵	۵	۴۸
۱۲	وفایی و سبحانی نژاد (۱۳۹۵)	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۳	۵	۲	۳	۴۰
۱۳	وفایی، سبحانی (۱۳۹۴)	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۳	۵	۳	۵	۴۲
۱۴	صالح زاده (۱۳۹۳)	۵	۲	۵	۵	۵	۳	۵	۵	۵	۳	۴۳
۱۵	عراقیه و فتحی واجارگاه (۱۳۹۱)	۳	۵	۵	۳	۵	۲	۵	۲	۵	۳	۳۸
۱۶	یعقوبی، قادری (۱۳۹۲)	۵	۵	۳	۲	۲	۱	۵	۵	۲	۳	۳۶
۱۷	عبدلی (۱۳۹۲)	۵	۵	۵	۳	۳	۳	۵	۵	۳	۵	۴۷
۱۸	صادقی (۱۳۹۱)	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۳	۴۸
۱۹	صادقی (۱۳۸۹)	۵	۵	۵	۵	۳	۳	۵	۵	۵	۵	۴۶
۲۰	عزیزی، بلندهمتان، سلطانی (۱۳۸۹)	۵	۳	۵	۲	۵	۳	۵	۲	۵	۳	۴۰
۲۱	هواس بیگی، صادقی (۱۳۹۷)	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۳	۵	۲	۴۵

یافته های پژوهش در چهار مرحله مختلف به شرح زیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت:

الف) شناسایی مضامین پایه مرتبط با مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی

ابتدا محتوای آثار منتخب در حوزه چند فرهنگی (۱۰ منبع خارجی و ۱۱ منبع داخلی)، سطر به سطر مطالعه و بعد از چند بار بررسی، مفاهیم اولیه مرتبط با موضوع پژوهش در قالب کدهای مفهومی اولیه و ۱۵۳ مضمون پایه همراه با مولفانی که هرکدام از این مضامین از آثار آنها استخراج شده شناسایی شد (جدول ۲). در ادامه تمامی مضامین اولیه صرف نظر از اینکه از طرف چه مولفان و پژوهش گرانی پیشنهاد شده باشد در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول (۲) مضامین اولیه چند فرهنگی در منابع مختلف خارجی و داخلی به تفکیک مولفین آنها

ردیف	مولفین چند فرهنگی خارجی	مضامین پایه
۱	هانتر (۱۹۷۴)	۱- کثرت گرایی فرهنگی نجات میراث های گروهی
۲	بانکز (۲۰۹)	۳- کثرت گرایی فرهنگی ۴- هویت (تاریخی، سرزمینی و ...) ۵- از خود بیگانگی ۶- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی
۳	مایکل اپل (۲۰۱۰)	۷- بازنمایی تبعیت از قدرت، سلطه طبقاتی، نژادپرستی و روابط نابرابر ۸- فهم انتقادی نسبت به کارکرد واقعی مدرسه
۴	پائولوفریر (۱۹۸۵)	۹- بازیابی و بازآفرینی پداگوژی مطرح شده ۱۰- آشکار سازی فرصت ها ۱۱- احترام به یادگیرندگان ۱۲- احترام به تفاوت در ایده ها ۱۳- احترام به دانش و اطلاعات عوام و توده مردم و محتوای فرهنگی آنان
۵	پیتر مک لارن (۱۹۸۷)	۱۴- باید به نقش مدارس در شکل گیری هویت دانش آموزان توجه شود
۶	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸)	۱۵- شنیدن جدی شکایات بچه ها در مدرسه ۱۶- درک خواسته های اجتماعی رفتار نژادی درون فرهنگ بچه ها ۱۷- پرداختن به اشکال رفتار ستمگرانه

		۱۸-توجه به برقراری عدالت و رفع نابرابری هایی چون نژادپرستی
۷	جیمز بانکز (۲۰۰۸)	۱۹-انعکاس چند فرهنگ گرایی، تاریخ و فرهنگ گروه های قومی و زبان در برنامه درسی
۸	سونیانیتو (۲۰۱۰)	۲۰-برابری آموزشی ۲۱-عدالت اجتماعی
۹	هنری ژيرو (۲۰۱۱)	۲۲-گوش دادن به صدای درون گروه های اقلیت و ضرورت توجه به تعلیم و تربیت ۲۳-تبدیل مدارس به مکان هایی که در آن ها امکان فهم و تمرین حقوق و مسئولیت های یک شهروند فعال و نقاد در اشکال مختلف یادگیری اجتماعی وجود داشته باشد.
۱۰	کمیسیون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸)	۲۴-کثرت گرایی فرهنگی ۲۵-حقوق بشر ۲۶-عدالت اجتماعی
۱۱	هیدستارت	۲۷-تشویق خانواده ها به کسب اطلاعات دقیق در زمینه تفاوت های فرهنگی خویش پیرامون احساساتی نظیر نیاز به پایداری، تعهد و صداقت. ۲۸-کشف و شناسایی ارزش ها، اعتقادات و سنت ها و هر آنچه که بر افکار و قضاوت های شما نسبت به دیگران اثرگذار است. ۲۹-مطالعه ویژگی های فرهنگی کلیدی خانواده ها نظیر توانایی گوش کردن به دیگران، میزان شناخت از تفاوت های فرهنگی، تجارب آن ها و میزان احترام آن ها به تفاوت ها ۳۰-از بین بردن کلیشه ها ۳۱-در ارائه خدمات به کودکان دارای معلولیت باید توجه داشت که خانواده و فرهنگ این کودکان چه تعریفی از معلولیت دارد. بنابراین، باید دید که خانواده چگونه فرزندش را نسبت به معلولیت وی آگاه ساخته است؛ خانواده با فرزند معلول خود چگونه رابطه برقرار کرده و چه اهدافی برای وی در نظر دارند؛ خانواده ها با چه شیوه هایی با کارکنان برنامه و سایر متخصصانی که در ارائه خدمات معلولیت شرکت می کنند ارتباط برقرار می کنند. ۳۲- فرهنگ کودکان پدیده ای مطلق نیست و تغییر پذیر است. ۳۳-رشد و توسعه فرهنگ کودکان تحت تأثیر انتخاب است.
ردیف	منابع چند فرهنگی داخلی	مضامین پایه
۱	وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴)	۳۴- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی ۳۵-حقوق بشر ۳۶-عدالت اجتماعی ۳۷-درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت

		<p>۳۸- درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۳۹- انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۴۰- توجه به صلح و دوستی</p> <p>۴۱- احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها</p> <p>۴۲- تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان</p> <p>۴۳- تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چند فرهنگی</p>
۲	<p>ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵)</p>	<p>۴۴- روزآمد کردن محتوای برنامه درسی با تأکید بر تحولات و دگرگونی های جهانی</p> <p>۴۵- توجه به دروس و رشته های جدید با اقتباس از فضای برنامه درسی بین المللی</p> <p>۴۶- توجه به معضلات و چالش های جهانی از جمله تبعیض نژادی، قومی و جنسیتی، مسائل زیست محیطی، ایجاد صلح جهانی، ریشه کن کردن فقر و ... گنجاندن آن ها در برنامه درسی</p> <p>۴۷- بسترسازی زیرساخت های آموزش از راه دور در راستای غنی تر کردن برنامه درسی بین المللی</p> <p>۴۸- بسترسازی روادیدی جهت تسهیل چرخه مدیریت دانش با سایر ملت ها</p> <p>۴۹- تدوین سازوکارهایی برای حرفه ای نمودن مهارت های مدرسان جهت تدریس اثربخش دروس بین المللی</p> <p>۵۰- اعزام مدرسان و فراگیران به خارج از کشور برای فرصت های مطالعاتی</p> <p>۵۱- دعوت از متخصصان و اساتید خارجی جهت حضور در سمینارها و کنفرانس های داخلی</p> <p>۵۲- ادغام فراگیران داخلی و خارجی در بعضی از دروس مشترک با توجه به پدیده جهانی شدن</p>

		<p>۵۳- جه به هویت ملی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۵۴- توجه به هویت بین‌المللی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۵۵- ضرورت توجه به هویت تاریخی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۶- ضرورت توجه به هویت زبان و ادبیات پارسی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۷- ضرورت توجه به هویت سرزمین و توجه به آن در برنامه درسی</p> <p>۵۸- ضرورت توجه به اشتراکات فرهنگی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۵۹- ضرورت توجه به اشتراکات اجتماعی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۶۰- ضرورت توجه به اشتراکات سیاسی هویت ملی و گنجاندن آن در برنامه درسی</p> <p>۶۱- توجه به هویت بومی در برنامه درسی چندفرهنگی</p> <p>۶۲- توجه به نیازها و ظرفیت‌های بومی</p> <p>۶۳- توجه به مسائل بوم‌شناختی آموزش</p> <p>۶۴- توجه به تفاوت‌های فرهنگی ۶۵- توجه به تفاوت‌های زبانی</p> <p>۶۶- توجه به تفاوت‌های مذهبی ۶۷- توجه به تفاوت‌های فردی و شناخت</p>
۳	<p>رحمانی، عذرا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، علی و سرمدی، محمدرضا. (۱۳۹۵).</p>	<p>۶۸- کثرت‌گرایی فرهنگی</p> <p>۶۹- تبعیض، تعصب و درگیری‌های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p>

		<p>۷۰- حقوق بشر ۷۱- عدالت اجتماعی ۷۲- درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۷۳- انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۷۴- احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها ۷۵- تفاوت های فردی</p>
۴	<p>فلاحت داری، محسن و فلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)</p>	<p>۷۶- حفظ و تقویت آداب و رسوم و زبان های اقوام مختلف</p> <p>۷۷- رویکرد بین المللی سازی در تصمیم سازی های کلان آموزشی و فرهنگی و تدوین برنامه درسی</p> <p>۷۸- گسترش صلح و روش های زیست مسالمت آمیز ۷۹- تقویت اصول مشترک انسانی ۸۰- گسترش عدالت ۸۱- آموزش ضد تبعیض نژادی</p> <p>۸۲- توزیع برابر منابع و فرصت ها ۸۳- احترام متقابل</p> <p>۸۴- گسترش تفاهم و تبادل فرهنگی در مقابل تهاجم فرهنگی</p> <p>۸۵- بهره مندی از ظرفیت فرهنگ های گوناگون در جهت ساخت جامعه امن توأم با صلح</p>
۵	<p>صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)</p>	<p>۸۶- کثرت گرایی فرهنگی</p> <p>۸۷- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p> <p>۸۸- درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت</p> <p>۸۹- درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۹۰- توجه به صلح و دوستی ۹۱- تفاوت های فردی</p> <p>۹۲- چرخه مدیریت دانش با سایر ملل</p> <p>۹۳- تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی</p>

		۹۴-شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی
۶	علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵)	<p>۹۵-کثرت گرایی فرهنگی (تاریخی، سرزمینی و ...)</p> <p>۹۷-از خود بیگانگی</p> <p>۹۸- تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی</p> <p>۹۹-عدالت اجتماعی درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت</p> <p>۱۰۱-درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف</p> <p>۱۰۲- انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در مح نوی کتب درسی</p> <p>۱۰۳-توجه به صلح و دوستی</p> <p>۱۰۴-احترام به حق آموزش و حفظ زبان قومی اقلیت ها</p> <p>۱۰۵-تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان</p> <p>۱۰۶-به روزرسانی محتوا بر اساس تحولات جهانی</p> <p>۱۰۷-چرخه مدیریت دانش با سایر ملل</p> <p>۱۰۸- تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی</p> <p>۱۰۹-شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی</p> <p>۱۱۰-تفاوت های فردی ۱۱-توجه به فرهنگ اقلیت ها</p>
۷		۱۱۲-عدالت آموزشی و تساوی فرصت های آموزشی

	<p>خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی (۱۳۹۲)</p>	<p>۱۱۳-شناخت توانایی ها و استعداد های گوناگون دانش آموزان و لحاظ کردن آن ها در جریان تعلیم و تربیت</p> <p>۱۱۴-گنجاندن درک صحیح از نژاد و ملیت در سیستم آموزشی و طراحی برنامه درسی</p> <p>۱۱۵-معرفی فرهنگ های مختلف از طریق برنامه درسی</p> <p>۱۱۶-بازنمایی گروه های فرهنگی و اقلیت ها در برنامه ها و کتاب های درسی</p> <p>۱۱۸-آشنایی دانش آموزان با تجربیات، کشمکش ها و دیدگاه های گروه های قومی و فرهنگی، جنسیتی مختلف و گروه های دارای نیازهای خاص</p> <p>۱۱۹-توجه به تنوع، متمایز بودن، پیچیدگی و غیر قابل پیش بینی بودن افراد</p> <p>۱۲۰-ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف</p> <p>۱۲۱-انعطاف پذیری در اهداف آموزشی، محتوای مطالب آموزشی و الگوهای آموزشی</p>
۸	<p>نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)</p>	<p>۱۲۲-معرفی کتاب های مختلف به دانش آموزان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۳-توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ های گوناگون در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۴-ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ های مختلف در محتوای کتب</p> <p>۱۲۵-توجه به تفاوت های فرهنگی اقوام در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۶-کمک به درک و بهبود ارتباط های بین فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۷-گنجاندن تنوعی از تجارب و نظرات گروه های قومی و فرهنگی در محتوای کتب درسی</p>

		<p>۱۲۸- کمک به درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ های دیگر در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۲۹- گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه ارتباط بین فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۰- توجه به ایجاد زمینه درک نقش همه فرهنگ ها در شکل گیری تمدن و تولید دانش در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۱- کمک به درک و احترام به ادیان و مذاهب گوناگون در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۲- آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۳- انعکاس اعیاد، مناسک، جشن ها، آداب و رسوم مرتبط با اقلیت های فرهنگی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۴- کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۵- انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۶- احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۷- شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه های دیگر در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۸- ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۳۹- کمک به رفع نگرش های نژادی در دانش آموزان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۰- توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۱- احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت ها در محتوای کتب درسی</p>
--	--	---

		<p>۱۴۲- توجه به آموزش زبان های قومی و محلی در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۳- پیش داوری نکردن در مورد افراد، قومیت ها و فرهنگ همای خاص در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۴- کمک به پذیرش تنوع، تکرر و قبول آن به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان در محتوای کتب درسی</p> <p>۱۴۵- تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان در محتوای کتب درسی</p>
۹	جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵)	<p>۱۴۶- توجه به مسائل اساسی نابرابری در جامعه</p> <p>۱۴۷- آموزش با هدف کاهش تعصب</p> <p>۱۴۸- از بین بردن سوگیری ها و کلیشه ها</p>
۱۰	عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله (۱۳۹۰)	<p>۱۴۹- احترام به فراگیران، فرهنگ آن ها و اطلاعات عوام و توده مردم</p> <p>۱۵۰- تأکید بر چند فرهنگی به عنوان راه حل نابرابری های قومی و نژادی</p> <p>۱۵۱- توجه به فرهنگ دانش آموزان و برنامه درسی پنهان مدارس</p> <p>۱۵۲- شنیدن صدا، خواسته ها و شکایات دانش آموزان</p> <p>۱۵۳- توجه به گروه های حاشیه ای</p>

مرحله دوم: حذف موارد همپوشان و خلق مضامین فراگیر:

در این مرحله پس از بررسی زیر مضمون های مرحله اول و حذف موارد مشابه و دارای همپوشان، ۴۹ مضمون فراگیر مطابق جدول (۳) شناسایی و مشخص شد. در این مرحله هر کدام از صاحب نظرانی که به نوعی در آثار براین مضامین تاکید کرده بودند، نیز اشاره شد.

جدول (۳) شکل گیری مضامین فراگیر پس از حذف موارد مشابه و همپوشان

ردیف	مؤلفه	نویسندگان
	کثرت گرایی فرهنگی	هانتر (۱۹۷۴) بانکز (۲۰۰۸) و کمیسیون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸) وفائی، و سبجانی نژاد، (۱۳۹۴) و رحمانی، فقیهی، حسینی مهر، (۱۳۹۵). عراقیه، و فتاحی واجارگاه، فروغی ابری، فاضلی، (۱۳۹۰). سرمدی، (۱۳۹۵) و علی پور، علی پور، (۱۳۹۵) صادقی، (۱۳۹۱) و خسروی، بابایی و عبدی، (۱۳۹۲) و نجفی، سبجانی نژاد، وفایی، (۱۳۹۴) و ملکی پور، حکیم زاده، (۱۳۹۵)
۲	حفظ میراث های گروهی	ملکی پور، حکیم زاده، (۱۳۹۵) و علی پور، (۱۳۹۵) و نجفی، سبجانی نژاد، و وفایی، (۱۳۹۴) بانکز (۲۰۰۹) و پائولوفریر (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰)
۳	جلوگیری از خود بیگانگی	بانکز (۲۰۰۹) علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵)
۴	مقابله با تبعیض، تعصب و درگیری های قومی، نژادی، جنسیتی، فرهنگی	وفائی، رضا و سبجانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴) رحمانی، فقیهی، حسینی مهر، (۱۳۹۵). و سرمدی، محمدرضا. (۱۳۹۵) علی پور، (۱۳۹۵) جمالی زواره، شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵). صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) نجفی، حسن و سبجانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبجانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) بانکز (۲۰۰۹) و مایکل اپل (۲۰۱۰) و فلاحت داری، محسن و فلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۵	بازبینی و بازآفرینی پداگولوژی مطرح شده	جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵). پائولوفریر (۱۹۸۵) و عراقیه، علیرضا و فتاحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).
۶	آشکار سازی فرصت ها	پائولوفریر (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). خسروی، بابایی، عبدی، (۱۳۹۲).

۷	احترام به یادگیرندگان	پائولوفریر (۱۹۸۵) عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، و فروغی ابری، و فاضلی. (۱۳۹۰). فلاحه داری، محسن و فلاحه داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۸	احترام به تفاوت در ایده ها	وعلی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱) خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴) (۱۳۹۴) ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و پائولوفریر (۱۹۸۵).
۹	فهم انتقادی نسبت به کارکرد واقعی مدرسه	مکلارن (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). هیداستارت وژیرو (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).
۱۰	بازنمایی گروه های فرهنگی و اقلیت ها در برنامه ها و کتب درسی	وعلی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۱	آشنایی دانش آموزان با تجربیات، کشمکش ها و دیدگاه های گروه های قومی و فرهنگی، جنسیتی مختلف و گروه های دارای نیازهای خاص	خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و ریچارد هاتچر (۲۰۰۸)
۱۲	ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف	و خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۳	انعطاف پذیری در اهداف آموزشی، محتوای مطالب آموزشی و الگوهای آموزشی	وعلی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)
۱۴	تعریف تکالیف چند فرهنگی برای دانش آموزان	و خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲) علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵) و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)

۱۵	پرداختن به اشکال رفتار ستمگرانه	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸) (به نقل از عراقیه و همکاران ۱۳۹۰). و جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵).
۱۶	به روزرسانی محتوا بر اساس تحولات جهانی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و علی پور، نسرين و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵).
۱۷	توجه به فرهنگ دانش آموزان و برنامه درسی پنهان مدارس	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).
۱۸	توجه به مفهوم صلح و دوستی در محتوای کتب درسی	علی پور، نسرين و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱). و وفلاحت داری، محسن و وفلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۱۹	شنیدن جدی شکایات بچه ها در مدرسه	ریچارد هاتچر (۲۰۰۸) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰)
۲۰	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ های مختلف در محتوای کتب درسی	نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)
۲۱	پیش داوری نکردن در مورد افراد، قومیت ها و فرهنگ های خاص در محتوای کتب درسی	نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴)
۲۲	احترام به حق حفظ زبان قومی برای اقلیت ها در محتوای کتب درسی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و رحمانی، غدرا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). و علی پور، نسرين و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و وفلاحت داری، محسن و وفلاحت داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۲۳		سونیانیتو (۲۰۱۰) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و وفلاحت داری، محسن و وفلاحت داری،

غلامرضا. (۱۳۹۵). و خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲).	برابری آموزشی	
سونیانپوتو (۲۰۱۰) (به نقل از عراقیه و همکاران، ۱۳۹۰). و وفلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵). و رحمانی، عذرا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴).	عدالت اجتماعی	۲۴
و علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱).	درک و احترام به ادیان و مذاهب مختلف	۲۵
جمالی زواره، بتول و شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵)	تعیین ماهیت ساختاری دانش حقوق بشر	۲۶
نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰). و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵). و کمیسون آموزش چندفرهنگی (۲۰۰۸)		۲۷
وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). و نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا (۱۳۹۴) و رحمانی، غذا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵).	انعکاس مناسک و مراسم ادیان و مذاهب مختلف در محتوای کتب درسی	۲۸
وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان (۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)	تقویت مهارت مدرسان متناسب با آموزش چندفرهنگی	۲۹
و عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش و فروغی ابری، احمدعلی و فاضلی، نعمت الله. (۱۳۹۰).	توجه به گروه های حاشیه ای	۳۰
خسروی، علی اکبر و بابایی، بهاره و عبدی، علی. (۱۳۹۲)	گنجاندن درک صحیح از نژاد و ملیت در سیستم آموزشی و طراحی برنامه درسی	۳۱
نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی، رضا. (۱۳۹۴)	شرح نحوه همزیستی مسالمت آمیز با گروه های دیگر در محتوای کتب درسی	۳۲

۳۳	چرخه مدیریت دانش با سایر ملل	وعلی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵). و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۴	توجه به دروس و رشته های جدید با اقتباس از فضای برنامه درسی بین المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵).و رحمانی، غذرا و فقیهی، علیرضا و حسینی مهر، (۱۳۹۵)ونجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفایی،رضا(۱۳۹۴). وفلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۳۵	تقویت اصول مشترک انسانی	فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۳۶	شناسایی اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی	علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵).و صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۷	گسترش تفاهم و تبادل فرهنگی در مقابل تهاجم فرهنگی	فلاح داری، محسن و فلاح داری، غلامرضا. (۱۳۹۵)
۳۸	درک و تحمل آرای فرهنگ های متفاوت	صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱)
۳۹	توجه به تفاوت های مذهبی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۰	توجه به مسائل بوم شناختی آموزش	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۱	بستر سازی زیرساخت های آموزش از راه دور در راستای غنی تر کردن برنامه درسی بین المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۲	تدوین سازوکارهایی برای حرفه ای نمودن مهارت های مدرسان جهت تدریس اثربخش دروس بین المللی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۳	دعوت از متخصصان و اساتید خارجی جهت حضور در سمینارها و کنفرانس های داخلی	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۴	ادغام فراگیران داخلی و خارجی در بعضی از دروس مشترک با توجه به پدیده جهانی شدن	ملکی پور، احمد و حکیم زاده، رضوان(۱۳۹۵)
۴۵	تشویق خانواده ها به کسب اطلاعات دقیق در زمینه تفاوت های فرهنگی خویش پیرامون احساساتی نظیر نیاز به پایداری، تعهد و صداقت.	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۶	کشف و شناسایی ارزش ها، اعتقادات و سنت ها و هر آنچه که بر افکار و	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت

	قضایات های شما نسبت به دیگران اثرگذار است.	
۴۷	مطالعه ویژگی های فرهنگی کلیدی خانواده ها نظیر توانایی گوش کردن به دیگران، میزان شناخت از تفاوت های فرهنگی، تجارب آن ها و میزان احترام آن ها به تفاوت ها	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۸	از بین بردن کلیشه ها	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت
۴۹	۱- فرهنگ کودکان پدیده ای مطلق نیست و تغییر پذیر است. ۲- رشد و توسعه فرهنگ کودکان تحت تأثیر انتخاب است.	برنامه های چند فرهنگی برای کودکان هیید استارت

مرحله سوم: اعتبار بخشی مضامین فراگیر

در این مرحله به منظور حصول اطمینان از اعتبار داده و ارزیابی فرایند کدگذاری و به منظور ساخت مولفه های ابزار کمی، مضامین فراگیر شناسایی شده در مرحله قبل در اختیار ۴ متخصص مرتبط با موضوع قرار گرفت که منجر به جرح و تعدیل برخی مولفه ها و حذف ۶ مولفه دیگر شد و سرانجام ۴۳ مولفه باقیمانده مبنای ساخت پرسشنامه محقق ساخته گردید.

مرحله چهارم: شناسایی مهم ترین مولفه های چند فرهنگی مورد توافق بر اساس ضریب توافق متخصصان (تیگلار):

در این مرحله، پرسشنامه در اختیار صاحب نظران قرار گرفت و سرانجام مولفه های دارای بیشترین ضریب توافق از طریق ضریب توافق متخصصان (تیگلار) جدول (۴) در اختیار ۲۰ متخصص حوزه آموزش چند فرهنگی کشور قرار گرفت و سرانجام مولفه های بالاترین حد توافق شناسایی شدند.

بر اساس نتایج حاصل از ضریب توافق تیگلار که در آن مولفه های با میانگین ۴ و بالاتر و انحراف معیار یک و کمتر از میان ۴۳ مولفه مورد بررسی، شش مولفه، شامل مولفه ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد، توجه به حقوق گروه های حاشیه ای تلاش برای بین بردن سوگیری ها و کلیشه ها، فراهم کردن امکان نقد روش های تربیتی (پداگوژی) مسلط، توجه به ارزشها و هویت ملی در برنامه درسی و آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی حذف و بقیه با حداکثر توافق ممکن مورد تایید قرار گرفت (جدول ۴).

جدول (۴) مولفه های اساسی براساس ضریب توافق تیگلار

ردیف	مولفه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد	تایید	ر
۱	تاکید بر درک و بهبود ارتباط‌های بین فرهنگی	۴/۵۲	۰/۶۲	*	
۲	تاکید بر درک و تحمل آراء متفاوت از فرهنگ‌های دیگر	۴/۴۷	۰/۸۷	*	
۳	توجه به مفهوم صلح و دوستی و روش‌های زیست مسالمت‌آمیز	۴/۵۸	۰/۸۷	*	
۴	توجه به نقش همه فرهنگ‌ها در شکل‌گیری تمدن و تولید دانش	۴/۵۲	۰/۹۴	*	
۵	انعکاس نواحی جغرافیایی مربوط به اقوام مختلف در برنامه درسی	۴/۲۳	۱	*	
۶	ایجاد زمینه درک متقابل از سیر تحول فرهنگ‌های مختلف	۴	۰/۸۶	*	
۷	ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف	۳/۶۴	۰/۹۳		*
۸	آشنایی کلی با آموزه‌های ادیان و مذاهب توحیدی	۳/۷۶	۰/۹۷		*
۹	پیش‌بینی تکالیف چندفرهنگی برای دانش‌آموزان	۴/۱۱	۰/۹۲	*	
۱۰	تاکید بر اشتراکات فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ملل	۴/۳۵	۰/۹۳	*	
۱۱	تاکید بر ترویج تفکر انتقادی	۴/۰۵	۱	*	
۱۲	تاکید بر حقوق و مسئولیت‌های شهروندی	۴	۱	*	
۱۳	تاکید بر درک مطالبات اجتماعی گروه‌های مختلف فرهنگی و نژادی	۴/۲۹	۰/۹۱	*	
۱۴	تاکید بر ضرورت توزیع عادلانه منابع و فرصت‌ها	۴/۱۷	۱	*	
۱۵	تاکید بر عدم پیش‌داوری در مورد افراد، قومیت‌ها و فرهنگ‌های خاص	۴/۴۱	۱	*	
۱۶	تاکید بر کثرت‌گرایی فرهنگی	۴/۳۵	۰/۹۳	*	
۱۷	تبیین نحوه همزیستی مسالمت‌آمیز با گروه‌های دیگر	۴/۲۳	۱	*	
۱۸	تقویت درک صحیح از نژاد و ملیت در برنامه درسی	۴/۳۵	۱	*	
۱۹	تلاش برای بین‌بردن سوگیری‌ها و کلیشه‌ها	۳/۸۸	۱/۱۱		*
۲۰	تلاش برای جلوگیری از خودبیبگانگی	۴/۰۵	۱	*	
۲۱	توجه به ارزشها و هویت ملی در برنامه درسی	۳/۸۸	۰/۹۲		*
۲۲	توجه به ارزشهای مشترک جهانی و بین‌المللی در برنامه درسی	۴/۴۱	۰/۷۹	*	
۲۳	توجه به اصول مشترک انسانی در برنامه درسی	۴/۰۵	۱	*	
۲۴	توجه به آموزش زبان‌های قومی و محلی	۴/۳۵	۰/۷۸	*	
۲۵	توجه به تفاوت‌های فرهنگی اقوام و مذاهب	۴/۲۳	۰/۸۳	*	
۲۶	توجه به حقوق گروه‌های حاشیه‌ای	۳/۶۴	۱/۱۱		*
۲۷	توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ‌های گوناگون	۴	۱	*	
۲۸	توجه به مسائل اساسی نابرابری در جامعه	۴/۲۹	۰/۸۴	*	
۲۹	توجه به معرفی فرهنگ‌های مختلف در برنامه درسی	۴/۴۱	۰/۹۳	*	
۳۰	احترام به حق حفظ زبان مادری برای اقلیت‌ها	۴/۱۷	۰/۸۸	*	
۳۱	احترام به حق متفاوت بودن در راستای فرهنگ خاص خود	۱۷	۰/۸۰	*	

۳۲	توجه به نیازها و ظرفیت های بومی در برنامه درسی	۴/۱۷	۱	*	
۳۳	فراهم کردن امکان نقد روش های تربیتی (پداگوژی) مسلط	۳/۸۲	۰/۹۵		*
۳۴	کمک به اطلاع از مکان جغرافیایی زندگی پیروان ادیان و مذاهب مختلف	۴/۳۵	۰/۷۸	*	
۳۵	کمک به پذیرش تنوع، تکرر به عنوان واقعیتی طبیعی از زندگی انسان	۴/۴۱	۰/۷۱	*	
۳۶	کمک به درک و احترام متقابل به ادیان و مذاهب گوناگون	۴/۴۱	۱	*	
۳۷	ارائه مباحثی در مورد حقوق بشر در برنامه درسی	۴/۲۳	۱	*	
۳۸	انعکاس اعیاد، مناسک، جشن ها، آداب و رسوم اقلیت های فرهنگی	۴/۲۹	۰/۷۷	*	
۳۹	کمک به رفع سوگیری های نژادی در دانش آموزان	۴	۰/۹۶	*	
۴۰	گنجاندن تجارب متنوع گروه های مختلف قومی و فرهنگی در برنامه	۴/۱۷	۰/۸۰	*	
۴۱	گنجاندن مطالبی در خصوص نحوه ارتباط بین فرهنگی	۴/۰۵	۱	*	
۴۲	معرفی مشاهیر اثرگذار از تمامی اقوام و فرهنگ ها	۴/۱۷	۰/۹۵	*	
۴۳	معرفی سنن فرهنگی و سبک پوشش اقوام و ملل مختلف	۴	۱	*	

بررسی مولفه های برنامه درسی چند فرهنگی از نظر متخصصین این حوزه در ایران

در نهایت از ۴۳ مولفه تعداد ۳۷ مولفه بعنوان مولفه های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی مورد تایید قرار گرفت و مولفه های (توجه به مفهوم صلح و دوستی و روش های زیست مسالمت آمیز، توجه به نقش همه فرهنگ ها در شکل گیری تمدن و تولید دانش، تاکید بر درک و بهبود ارتباط های بین فرهنگی) دارای بیشترین توافق و مولفه (ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد مختلف) دارای کمترین ضریب توافق از نظر صاحب نظران حوزه چند فرهنگی می باشد، همچنین مولفه های ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد، توجه به حقوق گروه های حاشیه ای، تلاش برای بین بردن سوگیری ها و کلیشه ها، فراهم کردن امکان نقد روش های تربیتی (پداگوژی) مسلط، توجه به ارزشها و هویت ملی در برنامه درسی و آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب توحیدی توسط ضریب توافق تیگلار رد شده اند.

۴-۱- بحث و نتیجه گیری:

با توجه به اینکه در مطالعات مرتبط با حوزه چند فرهنگی ساختاری منسجم و واحد از مولفه ها و مضامین که بتواند در تمامی پژوهش های این حوزه به کار گرفته شود، در دست نیست، تعیین مولفه های اصلی و مورد تایید و تاکید صاحب نظران این حوزه حائز اهمیت می باشد. بنابراین با مرور و تدوین کلی مولفه های بازیگر در مطالعات مختلف و متون مرتبط با مطالعات چند فرهنگی در پژوهش حاضر تلاش شد تا مولفه های اساسی و بومی که بتواند به عنوان مولفه های اصلی مطالعات برنامه درسی چند فرهنگی مورد استفاده قرار گیرد، شناسایی و معرفی شود. در این پژوهش از مطالعه ی آثار داخلی و خارجی تعداد ۱۵۴ مضمون اولیه استخراج گردید. با حذف مضامین همپوشان، تعداد ۴۳ مولفه اولیه باقی ماند. سپس براساس نظر متخصصان حوزه چند فرهنگی، مولفه هایی که بیشترین توافق در مورد آنها وجود داشت ۳۷ مولفه به عنوان مولفه های نهایی چند فرهنگی انتخاب شد.

مؤلفه های حذف شده (ایجاد فضای کافی برای توسعه و رشد شخصی افراد، تلاش برای جلوگیری از خودبیگانگی، تاکید بر کثرت گرایی فرهنگی، توجه به ارزشهای جهانی و بین المللی در برنامه درسی، توجه به رویدادهای مختلف تاریخی در جغرافیای فرهنگ ها و آشنایی کلی با آموزه های ادیان و مذاهب) با وجود این که در چند منبع از آنها به عنوان مؤلفه های چند فرهنگی نام برده شده، ولی در این پژوهش به عنوان مؤلفه های اصلی مورد توافق صاحب نظران قرار نگرفت که شاید علت آن ملاحظات برخی از صاحب نظران از کم اهمیت شدن فرهنگ غالب یا نگرانی از کاهش انسجام ملی و اجتماعی و... بوده لذا پیشنهاد می شود با توجه به این که کشور ما یک کشور چند فرهنگی است لازم است برنامه های درسی دوره های مختلف تحصیلی براساس این مؤلفه ها مورد بررسی قرار گیرد و اصلاحات لازم در آن انجام شود. در نهایت یافته های این تحقیق می تواند اساس و پایه پژوهش های بعدی حوزه مطالعات برنامه درسی چند فرهنگی را تشکیل دهد و شاخصی را برای تحلیل محتوای کتب درسی در آموزش و پرورش ایران فراهم سازد.

۵-۱- منابع:

۱. جمالی زواره، بتول، شریفیان، فریدون. (۱۳۹۵). "تبیین چارچوب و مؤلفه های اساسی برنامه درسی چند فرهنگی". چهاردهمین همایش سالانه مطالعات برنامه درسی ایران، دانشگاه بوعلی سینا، شهر یور.
۲. حکیم زاده رضوان، کیامنش علیرضا، عطاران محمد. (۱۳۸۶). تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره راهنمایی با توجه به مسائل و مباحث روز جهانی در حوزه برنامه های درسی، فصلنامه مطالعات برنامه درسی، ۲(۵) ۲۷.
۳. حمیدی زاده کتایون، فتحی واجارگاه کوروش، عارفی محبوبه و مهران گلنار. (۱۳۹۶). آموزش چند فرهنگی: تحلیل نظامند ادراک معلمان
۴. صادقی، علیرضا. (۱۳۸۹). "چند فرهنگی و نسبت آن با آموزش". ماهنامه رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۲۸، شماره ۵۳-۸۱.
۵. صادقی، علیرضا. (۱۳۹۱). "ویژگی ها و ضرورت های تدوین برنامه درسی چند فرهنگی در ایران؛ بررسی چالش ها و ارائه راهبردها". تهران: فصلنامه راهبرد و فرهنگ، شماره ۲۸، صص ۹۴-۱۲۱.
۶. هواس بیگی فاطمه، صادقی علیرضا، ملکی حسن، قادری مصطفی. (۱۳۹۷). آموزش چند فرهنگی در کتاب های درسی فارسی (خوانداری) دوره آموزش ابتدایی ایران. دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی؛ ۶(۱۱): ۱۴۱-۱۷۴
۷. عبدلی، جواد. (۱۳۹۲). "بررسی میزان توجه به طراحی و تدوین برنامه های درسی چند فرهنگی در تعلیم و تربیت ایران از منظر متخصصان برنامه ریزی درسی". همایش ملی چند فرهنگی در آموزش و پرورش، ارومیه: دوم اسفند، صص ۱۴-۸.

۸. عبدلی سلطان احمدی جواد، نادری عزت الله، شریعتمداری علی، و سیف نراقی مریم. (۱۳۹۵).
نگاهی به آموزش چند فرهنگی در کتاب های ادبیات فارسی. فصلنامه بهارستان سخن. سال سیزدهم.
شماره ۳۲.
۹. عراقیه، علیرضا و فتحی واجارگاه، کورش. (۱۳۹۳). "جایگاه چند فرهنگی در آموزش مدرسه ای و
آموزش عالی." فصلنامه راهبرد فرهنگ. شماره ۳.
۱۰. عراقیه علیرضا، فتحی واجارگاه کورش، فروغی ابری احمدعلی و فاضلی نعمت اله. (۱۳۸۸).
تلفیق، راهبردی مناسب برای تدوین برنامه درسی چندفرهنگی. صص ۱۶۵-۱۴۹.
۱۱. علی پور، نسرین و علی پور، لیلا. (۱۳۹۵). آموزش چند فرهنگی و قومیت در برنامه درسی. فصلنامه
مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی. شماره ۱۱.
۱۲. قادری، مصطفی. (۱۳۹۶). نو فهم گری در مطالعات برنامه درسی. تهران: آوای نور. چاپ دوم.
۱۳. مصطفی زاده، اسماعیل. (۱۳۹۳). بازشناسی مفهوم برنامه درسی چند فرهنگی به منظور تحلیل برنامه
درسی ملی ایران. رساله دکتری تخصصی. علوم تربیتی. راهنما: نرگس کشتی آرای. مشاور: آذر قلی زاده.
اصفهان: دانشگاه آزاد اسلامی (خوراسگان).
۱۴. مکرونی، گلاله و بلند همتان، کیوان. (۱۳۹۳). آموزش چند فرهنگی در کتاب های درسی دوره
ابتدایی. مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز. سال بیست و یکم. دوره ششم. شماره ۱.
۱۵. ملکی پور، احمد، حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۵). تبیین برنامه درسی چند فرهنگی با تاکید بر شناسایی
مؤلفه های هویت بین المللی، ملی و بومی برنامه درسی. پژوهش های کیفی در برنامه درسی ۱ (۴)، صص
۴۱-۵۵.
۱۶. نجفی، حسن و سبحانی نژاد، مهدی و وفائی، رضا. (۱۳۹۴). تبیین مؤلفه های آموزش چندفرهنگی
و تحلیل آن در محتوای کتب درسی تاریخ دوره متوسطه ایران. پژوهشنامه تربیتی. سال دهم. شماره ۴۲.
۱۷. وفائی، رضا و سبحانی نژاد، مهدی. (۱۳۹۴). مؤلفه های آموزش چند فرهنگی و تحلیل آن در محتوای
کتب درسی. دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی. سال سوم. شماره ۵.
۱۸. وفائی، رضا. (۱۳۹۳). بررسی مؤلفه های آموزش چندفرهنگی در کتب درسی دوره متوسطه نظری
ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه شاهد. دانشکده علوم انسانی.
۱۹. عقوبی، سلام؛ سه رکاو احمدی و مصطفی قادری. (۱۳۹۲). ابعاد و مؤلفه های کثرت گرایی فرهنگی
در برنامه ی درسی ایران و جهان، همایش ملی آموزش و پرورش چند فرهنگی، ارومیه، انجمن مطالعات
برنامه درسی ایران واحد استان آذربایجان غربی.

20. Abington-Pitter, A. (2015). Where Did We Go Wrong? Eight Characteristics of Multicultural Schools. *Universal Journal of Educational Research*, 3(2), 99-103
- Azizi, N; Bolandhematan, K., Soltani, M. (2010). The study of multicultural education status in Sanaandaj's teacher education centers. Iran's higher Education Association Journal, 3(2):55-76 [In Persian].
- Bank, J. (2010). "Center for Multicultural Education." Available at: <http://www.Faculty>
- Banks, J. (2012). "Diversity, Group Identity, and Citizenship Education in an Epistemological Terrain: Increasing Equity and Diversity within the expanding the Associatio. *American Educational Research*
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2009). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.
- Banks, J. A., & Tucker, M. (1998). Multiculturalism's five dimensions. *NEA* 17(1), 17 *Today*,
- Civitillo, S., Schachner, M., Juang, L., Vijver, F. J.R.V., Handrich, A., Noack, P. (2016). Towards a better understanding of cultural diversity approaches at school: A multi-informant and mixed-methods study. *Learning, Culture and Social Interaction*
- DomNwachukwu, C. S. (2005). Standards-based planning and teaching in a multicultural classroom. *Multicultural Education*, 13(1), 40.
- Gay, G. (2000). Curriculum Development. *International Journal of Encyclopedia of Curriculum*. NO, 16.
- Gay, Geneva. (2004). the Importance of Multicultural Education. *Educational Leadership*. NO, 64.
- Hamilton, P. A., Hayes, K., & Doan, H. M. (1998). Head Start bilingual and multicultural program services. *Critical Perspectives on Project Head Start: Revisioning the Hope and Challenge*, 144.
- Hunter, W. A. (1974). Multicultural Education Through Competency-Based Teacher Education. Washington, D. C. American Association of Colleges for Teacher Education.
- Hussey, T. & Smith, P. (2018). The Uses of Learning Outcomes. *Journal of Teaching in Higher Education*. No, 3.
- Jin, Y.L., Li, L., Luo, Sh. (2014). Chinese multi-cultural education: possibilities and paths. *International Journal of Educational Management*, 28(3).
- Kenneally.M. (2003). "Multiculturalism in Secondary Schools – a Linguistic", *Socio-Political & Pedagogic Perspective*. The ITB Journal. Volume 4|Issue 2 Article 4.
- (2012). Curriculum Development in Multicultural Education. T. Nino. *Journal of Education*, 1(2):95-98, 2012 ISSN: 2298-0245.
- Sadeghi, A. (2012). Characteristics and reuirements of Formulating a multicultural Curriculum in Iran: Investigating Changes and Offering Guidelines. *Uartery of Strategy and Culture*. Fifth Years. No, 17.
- Schultz, J. L, & Higbee, J. L. (2011). "Implementing integrated multicultural instructional design in management education." *American Journal of Business Education (Online)*, 4(12), 13.
- Sultanova, L. (2016). "Origin and Development of Multicultural Education in the USA." *Comparative Professional Pedagogy*, 6(2), 49-50.
- Zolfaghari, B., Möllering, G., Clark, T., & Dietz, G. (2016). How do we adopt multiple cultural identities? A multidimensional operationalization of the sources of culture. *European Management Journal*, 34(2), 102-113.